

Retfærdig krig

Carsten Selch Jensen (red.): Retfærdig krig. Om legitimeringer af krig og voldsudøvelse i historien. Syddansk Universitetsforlag, 2006, 256 sider, kr. 248,-

I indledningen til denne bog skriver redaktøren, Carsten Selch Jensen, om behovet for at tage spørgsmålet om den religiøse legitimering af krigen op, at det er ”karakteristisk for alle involverede parter i disse mange store og små konflikter [i dag], at de igen og igen fremhæver, at de udkæmper en retfærdig krig imod den uret, der er overgået dem selv eller andre, og motivationen er karakteristisk nok ofte religiøs”. Han fortsætter med at konstatere, at ”det guddommelige er stærkt på vej til igen at gøre sig gældende som en afgørende faktor i legitimeringen af de terrorangreb, krige og voldelige konflikter, som har præget verden i de allerseneste år: Gud er altså på banen igen – også når krige skal legitimeres – og ikke kun blandt militante muslimer, men i lige så høj grad blandt andre af de store verdensreligioners tilhængere” (begge s. 11)

Bogen er bygget kronologisk op, og vi starter derfor med to kapitler om den retfærdige krig i oldtiden, hvor først Niels Peter Lemche behandler bl.a. det gamle testaments forhold til krig samt de oldgræske samfunds faktiske krige. Kapitlet er interessant, men virker lidt ufokuseret, da der ikke synes at blive teoretiseret videre end at ”enhver krig i den gamle Orient

[var] hellig” (s. 30), uden at der forsøges en egentlig analyse af de forskellige legitimeringsgreb. Næste kapitel er skrevet af Jens A. Krasilnikoff og behandler græske og romerske krigsforståelser på en meget kompetent og spændende måde. Krasilnikoff skriver nogle interessante forskelle mellem grækerne og romerne ud, placerer dem i deres historiske og samfundsmæssige kontekst, og er i stand til at kombinere udvikling i førte krige med legitimeringen af krigen, der gør det til et af bogens mere spændende og informerende kapitler.

Anden del omhandler den retfærdige krig i middelalderen, og her er vi først i kompetent selskab med Kurt Villads Jensens artikel om teologi og politik i korstogene, hvor han dels tager en række forestillinger om korstogenes ’egentlige’ baggrund op til kritisk vurdering og dels demonstrerer nytten af at tage folks udsagn om deres bevæggrunde alvorligt i en akademisk sammenhæng. Villads Jensen har en meget interessant analyse af en datidig forståelse af korstogene, særligt de mislykkede, som udtryk for guds kærlighed til menneskene, da gud ved at udsætte den endelige sejr for kristendommens hære, tillod stadig flere mennesker at gøre bod ved at deltage i korstogene. Villads Jensen demonstrerer desuden et skarpt blik for forskydningerne i krigens teologiske legitimering sammenholdt med bredere religiøse og samfundsmæssige forandringer, der gør kapitlet til et af de bedre. Det samme gælder for

redaktørens eget bidrag om retfærdige og hellige krige i middelalderen.

Til gengæld synes det næste kapitel af Steffen Kjeldgaard-Pedersen om Luther alt for langt. Det er velskrevet og interessant, men for langt. Havde bogen handlet om kristen eller endda protestantisk legitimering af krig og oprørsbekæmpelse, havde det måske været ok, men her bliver det for meget, hvilket er ærgerligt, da der er meget spændende – om end, tror jeg, for de fleste, kendt stof. Der synes også at være et ønske om at forklare, måske endda undskylde, Luther, hvilket citaterne i kapitlet synes at undergrave, da Luther mildest talt ikke fremstår sympatisk i sine skrivelser om bønder, jøder og tyrkere.

Herefter går vi til opkomsten af statssystemet fra den westfalske fred i 1648 og frem til første verdenskrig, skrevet af Carsten Bach-Nielsen, der, hvad angår de tyske skrivelser om første verdenskrig, er interessant, men som ikke formår at forklare det væsentlige, der sker med sekulariseringen af krigens begrundelse, der er indeholdt i det interstatslige system og dets diplomati og ret. Der er desuden en række nedslag i den danske reaktion på første verdenskrig, hvis relevans ikke står denne anmelder helt klart. Forfatteren synes at ville fastholde de teologiske stemmer som de mest prægnante og sigende for denne periode, hvor det væsentlige snarere er kampråbet Silete theologil! – ti stille teologer! – da det er politiken og statsræsonen, der bliver den

afgørende begrundelse af krigen.

Det har Lars Erslev Andersen i sit bidrag om krigen mod terror til gengæld et skarpt blik for, og vi får en tour de force ud i ordensgrundlæggelse, den retfærdige krigs idéhistorie, amerikansk historie, krigen mod terror mm. bundet sammen af et ønske om at teoretisere på baggrund af disse nedslag, hvilket ellers er fraværende i de andre kapitler. Det bliver derfor et af de mere givtige kapitler i bogen og det, der i en vis forstand opsummerer tematikkerne i de øvrige kapitler.

Som en enlig svale fra den ikke-vestlige tradition er Jakob Skovgaard-Petersens artikel om islam og nutidige fortolkninger af profeten Muhammads krigsførelse. Kapitlet er spændende men lider under, at det er bogens eneste om islam, hvorfor man ønsker sig noget mere grundlæggende om koranens forhold til krig, om fortolkningstraditionen, om islams forskellige skoler. Her lades den ikke-skoledede ud i islam sulten tilbage, hvilket dog ikke er det samme som at Skovgaard-Petersens artikel ikke er relevant og interessant.

Det er selvfølgelig den billigste kritik af alle, at påpege det, der kunne have været med. Alligevel bør det nævnes som en mangel, at bogen ikke har inddraget andre traditioner end den vestlig-kristne og dens forløbere (samt et enkelt kapitel om islam). Det kunne have været interessant, at høre om nutidig jødisk legitimering af staten Israels vold overfor palæstenserne, afrikanske konflikters religiøse

legitimering, buddhisme og hinduisme i Indien, de tamilske tigre etc. For ikke at nævne kapitler om nutidig islamistisk legitimering af terror. Det skal også nævnes, at bogen kunne have brugt en strammere redigering, da nogle kapitler er uforholdsmæssigt lange, og da der er en række gentagelser kapitlerne imellem.

ingen af disse kritikpunkter ændrer dog ved, at denne bog udfylder et hul i den danske debat om krig – ført af og imod os – der tilsyneladende med hastige skridt genopliver religionens forestillinger om krig som en kamp mellem mørkets og lysets kræfter. I den situation er denne bog en god introduktion til, hvordan religionen altid har tilbudt sig, når folk skulle slås ihjel.

Mikkel Thorup

Anderledes idéhistorie

Carsten og Malene Fenger-Grøndahl: Sigøjnere – 1000 år på kanten af Europa. Aarhus Universitetsforlag, 2006, 408 sider, kr. 348,-

Denne bogs tema synes ved første øjekast måske ikke udpræget idéhistorisk, men man skal ikke lede længe efter den idé, der belyses historisk. Som titlen antyder, er værkets hovedpersoner en af Europas mest myteomspundne minoriteter, roma-folket eller sigøjnerne, betegnelsen som stadig er den, der umiddelbart vækker genkendelse hos flest. Forfatterne har

besøgt romabefolkningen i 10 forskellige lande og lader dem i høj grad selv fortælle deres historie. Bogen indeholder et væld af vedkommende referencer til rapporter både fra lokale, regionale og internationale organisationer samt et sjældent indblik i, hvordan politi og sociale institutioner tackler diskrimination og spændinger mellem befolkningsgrupper med et realistisk udgangspunkt. Carsten og Malene Fenger-Grøndahl er uddannet henholdsvis idéhistoriker og journalist, og de har tidligere skrevet blandt andet bogen *Flytningenes Danmarkshistorie 1954-2004*. Kombinationen af de to forfatters forskelligartede faglighed giver deres bøger en spændende dybde formuleret i et lettilgængeligt sprog.

Sigøjnere – 1000 år på kanten af Europa er en rejsebog, der beskriver mennesker, landskaber, bygninger, stemninger, lyde og lugte, hvor end forfatterne kommer frem. Titlen afspejler kernen i roma-folkets historie og de vilkår, som romaerne lever under mange steder i Europa. Den gennemgående idé, der har præget (og stadig præger) romaernes tilværelse, er forestillingen om sigøjneren – den omrejsende, mystiske kvinde med flagrende skorter og patent på fremtiden i sin krystalkugle; de fattige børn, der tigger; mænd med overskæg og hat, en sjælden dovenskab i kroppen og en naturlig tilskyndelse til at stjæle med arme og ben. Kort sagt mennesker, der ikke er ligeværdige i de europæiske samfund grundet de-